

REDACȚIUNE,
Administrație și Tipografia
Brașov, piata mare nr. 30.
Scriitori nefrancate nu se
primește.
Manuscrise nu se retrimit.
INSERATE
Se primește la Administrație în
Brașov și la următoarele
BIROU de ANUNȚURI:
In Viena: la M. Dukes Nachf.,
Nux, Augentfeld & Emeric Les-
ner, Heinrich Schalek, A. Oppelik.
In Budapesta: la A. V. Gold-
berger, Ekstein Bernat, Iuliu
Leopold (Vil Erzsébet-körút).
PREȚUL INSERȚIUNILOR: o se-
rie garnond pe o coionă 10
bani pentru o publicare. Pu-
blicări mai dese după tarifă
și învoială. — **RECLAMĂ** pe
pagina 3-a o serii 20 bani

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL LXVIII.

Nr. 191.

Brașov, Marți-Miercură 31 August (13 Septembrie).

1905.

Cugetări asupra unei moțiuni
propusă de clubul naționalist din dietă.

(Coresp. part a „Gaz. Trans.”)

Viena, 6 Septembrie 1905.

I.

Dilele aceste am citit într-o gazetă nemțescă din Viena o dare de sămăd despre atitudinea, ce voiesc să o ia clubul deputaților naționaliști din dietă în fața situației politice interioare. Această gazetă este în poziție de a da nisice informații amănunțite despre un proiect de moțiune, ce l-ar fi stabilit numitul club, după o înțelegere cu radicalii (?) români, sârbi și slovaci, proiect, care ar fi menit să fie prezentat adunărilor poporale, ce vor fi ase convoca din sinul amintelor naționalități.

Se apropie 15 Septembrie, când dieta eră se va întârzi și se va începe o nouă luptă încocată între guvernul Fejervary, care dice că vră se împlină voința Majestății Sale, și între coalițione, care chiar în contra voinței Coronei vră se storcă deplina realisare a postulatelor naționale maghiare, între cari cel mai de frunte este limba de comandă maghiară în armată.

E vorba acum, ce a întudină să ia naționalitățile în fața acestei lupte înverșunate și mult cumpănitore? Să se amestece și ele în acăstă încăearare, ori nu? Si dăca nu vor voi să stea la o parte, în ce chip să dea un semn de viață manifestându-și voința lor?

Ori-cine trebuie să recunoască, că întrebările aceste sunt îndreptățite și firescă. Dăca există naționalitate deosebite în statul ungur, trebuie să aibă și dorință, trebuie să aibă o voință și o atitudine a lor proprie. Cari sunt aceste dorințe, care este voința și atitudinea naționalităților în fața crizei ce a isbuințat prin conflictul dintre Corona și majoritatea dietală maghiară?

Pentru a pute răspunde la întrebarea din urmă, e nevoie să ne dăm mai întâi bine sămăd despre ceea-ce se petrece și despre natura și însemnatatea crizei de care vorbim.

Ce este și ce însemnă criza de adălă, decât urmarea său consecință celor ce s-au petrecut de 32 de ani începând intre Corona, Maghiari și naționalitățile nemaghiare?

Corona s'a împăcat cu Maghiarii la 1867, dându-le pe mână Ardealul și egemenia peste România, Slavii și Germanii din Ardeal și Ungaria proprie. In schimb lă-a cerut, să primăscă dualismul: comuniunea armatei, a reprezentanței externe și comuniunea vamală și comercială cu țările ereditare împăratești reprezentate în „Reichsrath“-ul din Viena.

Acesta a fost pactul de la 1867, pe care, — după cum s'a constatat în timpul din urmă în mod neîndoios — Ungurii nu l'au încheiat cu parlamentul austriac, ci cu Corona, care apoi la rindul ei l'a impus simplamente Austriacilor.

Dualismul s'a înființat, deci, cu deplina ignorare și jertfire a dreptu-

rilor naționalităților nemaghiare, chiar și a celor „deja câștigate“, în favorul ideii statului național maghiar. Legile de la 1868, îndeosebi legea disă a naționalităților, nu au fost decât o încercare a bărbătașilor de stat maghiari mai precauți, ca Deak, Andrássy, Eötvös, de a câștiga naționalitățile pentru viță maghiara (magyar világ), ce avă să se desvăluțe și să înfloră de aici încolo.

Cei trei-deci și opt de ani dela dualism, nu ne arată decât un lung și neîntrerupt șir de concesiuni, ce le-a făcut Corona nisuințelor de supremație și aspirațiunilor esclusiviste naționale maghiare. Nimic pentru naționalități! — a fost semnatura lor. Dimpotrivă, din an în an văzură zădănicindu-se tot mai mult chiar și acele efemere concesiuni, ce le făcă Maghiarii la 1868 dreptul de limbă al naționalităților, cu scop de a scăpa ochii lumii, și a-les închide gura cu ele, — făcându-le tot-odată să se dea încetul cu încetul a fi purtate de căpăstru.

Care a fost urmarea acestei stări de lucruri pentru desvoltarea constituționalismului și a parlamentarismului în Ungaria?

Prezenta învoială făcută cu Corona și prin acăstă cu Austria, ajunse cu încetul stăpân absolut pe destinele țării, și sub cuvânt că apără interesele dualismului și că păzește ideia de stat, — a monopolizat întrăgă viță constituțională și parlamentară cu ajutorul curentului șovinist maghiarisor, ce l'a creat. Pe naționalități nu numai le-a împiedicat de a lua parte la viță constituțională, ci le-a scos succesiv cu totul din dietă, ba chiar și din corpurile reprezentative municipale, printr-un sistem de legi și ordonanțe, care de care mai contrară drepturilor și libertății lor.

Partidul acesta, numit al pactului de la 1867, a domnit neîntrerupt până la alegerile dietale din Ianuarie 1905, când în urma procesului de discompunere firesc al lui și care a trebuit să urmeze stăriilor putrede ce le-a adus cu sine era pseudo-liberală jidano-maghiară, — s'a prăbușit. Numai după căderea partidului liberal tiszaișt s'a văzut, că îndelungata lui guvernare n'a putut consolida nimic în Ungaria și că nicăi măcar în sinul elementului maghiar nu există acel chiaig de care avea neapărată trebuință acest element, ca să pătră în adevăr pretinde a fi privit de un element alcătitor de stat.

Crisa ungară isbuințată în anul acesta însemnă deci: prăbușirea regimului de clică asuprator și corrupt; desbinarea intre Maghiari și conflictul intre majoritatea aleșilor maghiari cu Corona din cauza perturbării adenei a raportului pacnic dintre acăstă și dintre dietă, pe temeiul învoielii dela 1867.

Cu alte cuvinte, criza de față însemnă, că Maghiarii trebuie să-și mănuște zama așa cum și-au sărat-o dela 1867 începând.

Inzadar se ridică acum după 38 de ani nobilii groși, baroni, nemeși și

nememesi din opoziție împreștrătată, ce se numesce coaliție, pentru că se încarcă totă păcatele săvîrșite numai în spinarea regimului cădu liberal și a oménilor săi; înzadar se căsnesc Andrassy, chiar împotriva atitudinei sale de mai înainte, să dovedescă că pactul dela 1867 a fost falsificat și reuinterpretat și cum că paritatea dualistă pretinde ca Ungharia și Maghiarii să se pătră bucură de toate atribuțiunile independenței naționale, deci și armata să fie maghiară și numai maghiară, — căci toate aceste, totă infumurarea și încăpăținarea lor ungură nu va pute să schimbe nimic, absolut nimic din situația reală, ce a creat o maghiarismului regimul trecut de 38 de ani.

Să acăstă situație reală e puțin încurajatoare pentru planurile fantasice cu cari să pătră tovarășia aristocrată-revoluționară din opoziție, e crudă și neesorabilă.

Nu s'au gândit dumnealor nici-odată serios, că pentru că să pătrăduce cu succes lupta pentru limba de comandă maghiară în contra voinței Coronei, nu pută fi de ajuns, că Maghiarii să se prezente înaintea acestor tabere și fără de nici un sprijin înăuntru și în mod vădit lipsiți de orice simpatie a marii majorități a populației nemaghiare din totă țara.

Nu s'au gândit cei ce umblă adi- se jocă pe conducătorii „națiunii“ suverane, că toate concesiunile ce le-a făcut Corona până acumă maghiarismului ingămat și nesătios — și cari, durere, de mult au ajuns a fi peste măsură numără și pericolose — au fost condiționate de respectarea drepturilor suverane ale monarhului în ce privesc armata și de decisiunea asupra păcii și răboiului; ale aceluia monarh, care, dominind peste ambele state ale monarchiei, mai întâi este împărat și apoi Rege. Au uitat seniorii din coaliție, că de către regimurilor liberale li-să acordat mână liberă din partea coronei înăuntru și față cu naționalitățile, de către astfel politica nefastă de maghiarisare a fost tolerată la locurile mai înalte, acăstă în fond n'a fost de căt o trăsătură diabolă a acelei „Camarille“ de care se tot tem și care a sciut să facă, ca dându-li-se Maghiarilor c'o mână puterea absolută înăuntru, cu altă mână să se zădănică consolidarea acestei puteri prin faptul, că manifestarea ei trebuie să provoce cea mai adenea nemulțumire în sinul părții covîrșitoare a populației țării, că prin urmare trebuie să împiede orice apropiere intre elementul domitor maghiar și naționalitate.

Dér și „Camarilla“ — intru căt s'ar mai pută vorbi de ea în față faptului că în raporturile coronei cu Maghiarii, rolul decisiv l'a avut întotdeauna voința personală a monarhului, așa că și astăzi opoziția maghiară își intemeiază totă speranța pe aceea, că în cele din urmă totuși

ii va succede a-l îndupla — și-a greșit calculul dela rădăcină.

Naționalitățile lăsate cu totul pe mâna adversarilor lor seculari, n'au incetat, ce e drept, a fi cu aceeași neîncredere și antipatie față cu ei ca și mai nainte. Ba se poate dice cu drept cuvânt, că neîncrederea și antipatia au crescut în măsura în care s'a desvoltat tot mai tare conștiința națională a acestor popore. De altă parte însă naționalitățile, între cari și România, cari sciu „să țină minte“, s'au înstreinat în acești 38 de ani ai eriei dualiste aproape cu desăvîrșire de acei factori, pe cari odinioară erau dedați a-i privi ca motorii săi dirigitori principali ai destinelor monarhiei habsburgice. Părerea, că putea împăratescă planeză împărțială asupra acestor destine, a dispărut cu încetul în modul de cugetare al popoarelor asuprute și a făcut loc ideei, că s'orțea lor să ar putea numai ușura, de către guvernul Regelui nu se va mai pute sprijini în viitor pe baionetele împăratești și nu ar mai călări pe spinarea lor și Némțul și Ungurul, ci ar avă de a face numai cu puterea cestui din urmă, să își țină minte.

Brașov, 30 August v.

Sașii și ucazurile de maghiarisare. În ședința de la 8 Septembrie a comitetului permanent administrativ a comitatului Sibiu, Dr. Karl Wolf, directorul cassei de economii (Sparkasse) a prezentat un proiect de rezoluție bine argumentat, în care arătând ilegalitatea nouelor ordine ale ministrului cultelor și instrucției publice, propune, ca comitetul administrativ să céră de la numitul ministru revocarea lor. — Propunerea sprijinită în numele Românilor de domnii: Cosma și Leményi, a fost primită cu mare majoritate. Viceinspectorul școlar Mirescu a anunțat recurs contra hotărârii comitetului.

Guvernul și Slovacii. Diarele maghiare publică următoarea scire, ce li-se telegrafiază din Beszterczebanya și care în imprejurările politice actuale ni-se pare mai mult de căt semnificativă.

»Partidul național slovac a convocat pe Dumineacă 10 Sept. o adunare poporala în Tot-Lipce. Obiectul consfătuirei era după convocare, sufragiul universal și »alte« cestii politice... Fisolgăbirul cercului și viceșpanul n'au luat spre sciință, respective au interdis ținerea adunării pe motivul că nu s'ar putea susține ordinei, despre ceea ce nicăi convocătorii adunării n'au vrut să ia nicăi o răspundere. Cei ce au anunțat adunarea, au dat recurs pe cale telegrafică la ministrul de interne Kristoffy, care de asemenea pe cale telegrafică a ordonat luarea spre sciință a ținerei adunării. Placatele adunărei poporale atacă vehement opoziția aliată, care prin condiția cunoscerei cetății și scrierii în limba maghiară vră se despărțe pe nemaghiari de dreptul lor, pe cănd guvernul nu pune condiția acăsta. Convocătorii adunării declară, că hotărârea acesteia nu o vor aduce la cunoștința dietei, ci a guvernului.«

Apoteosarea păcei în Europa. Vineri sîrindu-se marile manevre ale armatei franceze, generalismul *Brugère* a oferit la *Bar sur Aube* un prânz de 80 tacâmuri șiferilor streină, cari au asistat la manevre. Generalismul a închinat în sănătatea șefilor celor 22 de state reprezentate la manevre, și în deosebî a misiunei americane reprezentată prin trei generali, stăruind asupra serviciilor aduse omenirei de președintele Roosevelt prin concursul dat conferenței pentru pace. Generalul *Hegetman* a mulțumit în numele tuturor statelor pentru primirea făcută și a închinat în sănătatea președintelui Loubet și pentru prosperitatea Franței.

Tot Vineri *Tittoni*, ministrul afacerilor străine din Italia, înăugurând expoziția agricolă de la Dassio a rostit un important discurs, în care a stărtuit asupra necesităței de a se menține pacea internă pentru asigurarea desvoltării economice a Italiei. În privința politicii străine, *Tittoni* a declarat, că gândul său constant a fost, de a asigura pacea în afară, cîntând să apere în același timp interesele reale ale statului. Ministrul a adăgat, că și dă seamă de întrîagă răspundere ce a asumat-o față de teră și că tocmai această răspundere îi dă puterea de a resista atacurilor aventuroșilor cari nu și dau séma de datoria unui guvern și cari sunt gata să provoce conflicte cu toate puterile. O asemenea politică ar isola cu totul Italia, care ar fi socotită ca un element turbulator în concertul european. Tera nu vrea o asemenea politică fără un rezultat practic. Ministrul a zis apoi, că nu are intenția să prelungescă discuția asupra politicii externe, ci vrea numai să facă să reiasă caracterul pacific al politicii guvernului, care corespunde aspirațiunilor tuturor.

Audientele din Viena.

(*Goluchovski — Gautsch — Fejervary la Maj. Sa.*)

Ministrul președinte ungarian, *Gautsch*, a fost primit Duminecă după amiază, la ora 2½, aproape 1½ ora. *Fejervary* a făcut Monarchului propoziții cu privire la rezolvarea crizei.

La ora 2½ d. a. s'a ținut un consiliu la Burg, la care au participat ministrul președintă *Gautsch* (austria) și *Fejervary* (ungar), apoi ministrul comun de externe *Goluchovski*. Consiliul a durat până după orele 5 p. m. Drept rezultat se anunță, că Monarchul și-a rezervat decisiunea asupra propozițiunilor guvernului ungarian privitor la criză. *Fejervary* s'a reîntors apoi la Budapesta.

Nu se scie cu siguranță, dîr se afiră totuști, că o parte a propozițiunilor lui *Fejervary* au întîmpinat opoziție din partea lui *Gautsch*, și anume în ce privește cestiușa votului universal. Guvernul austriac n'ar fi învoit să se facă în Ungaria o reformă electorală, care ar pune reprezentanța poporului pe base mult mai largi ca în Austria. Partidele radicale austriace ar porni o luptă puternică în »Reichsrath«, cu urmări incalculabile. *Gautsch* i-a și spus o acesta lui *Fejervary*, apoi și-a comunicat temerile și în fața Maj. Sale în audiенța dela 24 Aug. Din cauza acestei a trebuit să mărgă *Kristoffy* la Viena, ca să linștescă pe *Gautsch* în ce privește reforma, ce se plănuiesce în Ungaria.

După scirile mai nouă, Majestatea Sa ar fi hotărît să nu dea guvernului unguresc autorisare de-a veni înaintea dietei cun proiect de lege despre votul universal.

In urma acestei br. *Fejervary* a convocat pe eri (Luni) înainte de amiazi un consiliu de ministri, în care a întrebăt pe colegii săi, dîr să învoiesc să se eliminate din programul guvernului punctul privitor la votul universal secret? La cas, că nu s'ar învoi, atunci să și dea toți demisiunea.

Indată după consiliu *Fejervary* a plecat la Viena, unde va fi primit adîntr-o nouă audiенță.

In cercurile politice din Budapesta se menținuse în decursul dilei de eri svinoul, că *Fejervary* a dus cu sine actul de demisi-

une a guvernului. »Magyar Hirlap« scrie, că încă din săptămâna trecută cabinetul Fejervary era decis a demisiona, și fiindcă acum Monarchul ar fi refuzat să aprobe toate propozițiunile guvernului, acesta își va da formal demisiunea. Se crede, că monachul nu o va primi.

Din faptul, că Majestatea Sa și-a rezervat decisiunea asupra propozițiunilor guvernului pe mai târziu, organul fruntaș al coaliziunii »Bud. Hirlap« face mare capital. »Sperăm — dice acest dîar — că în momentul actual al crizei, Maj. Sa va recunoaște, că trebuie să satisfacă dreptele pretensiuni ale națiunii maghiare și să se întoarcă pe calea constituțională... Regale și-a rezervat decisiunea. Acest rezultat negativ ne dă speranță positivă de o întîrcere spre bine. Sperăm, că hotărîrea regelui va fi grăbită față de națiune și va căuta calea salutară a înțelegerii cu majoritatea alătă a națiunii. Sperăm, că Maj. Sa va concedia din oficiu pe guvernul ilegal... Ba putem spera și aceea, că la 15 Septembrie guvernul actual nu va mai fi la locul său....

Evenimentele, ce se vor desfășura în viitoarele 2–3 dîle, vor arăta, dîr să speranțe ale coaliziunii sunt orî nu întemeiate.

Vorbirea de corteșire a ministrului Kristoffy.

Ministrul de interne Iosif *Kristoffy*, care scim, că și-a pus candidatura în cercul electoral al Bocșei, s'a dus la 9 Septembrie în *Bocșa-germană*, ca să-și țină vorbirea-program. După complimentările obiceiuite, președintele de alegere S. Desseanu a deschis adunarea și prin o delegație ministrul a fost invitat să-și țină discursul.

Situatiunea terii.

In introducerea discursului ministrul s'a ocupat cu situația terii. A zugrăvit-o în colorile cele mai posomorite. A spus între altele, că blâstămul istoric al națiunii maghiare, ură între frați, și-a ridicat înălțam. Frați cu frați, amici și săgeți otrăvite. Partide, clase, pătușuri sociale se pustiesc reciproc fără cruce. Municipiile sunt în rezistență, majoritatea națiuniei stă în conflict cu purtătorul Coronei. Tera sănătrează într'aceea din mii de răni. A încetat activitatea normală a organismului de stat, nu este muncă, nu sunt întreprinderi, nu este pâne, omenei flămândesc și emigră cu mîile. Se pustiesc astfel avere publică, avere privată, bunurile morale; înaintea întregiei lumî civilisate cade vădu Maghiarilor și începe să devină problematică și maturitatea politică a națiunii maghiare în fața străinătății.

Ce le-a provocat toate acestea și care este cauza acestei epidemii politice, care pare a duce la totală ruină biată teră? Adevărată cauza nu trebue căutată în obstrucție, ci mai adînc, la rădăcinile parlamentarismului, cari duc la sufletul masselor poporului. In adîncimea acestei niște înțărișări o lume cu totul nouă. *Pumnii amenințători ai figurilor sdrențuroase și cădute, se întorc spre noi.* Expresia vechei increderi nu se mai oglindă pe fețe, ci numai miseria și desperarea, cari au ajuns deja până acolo, încât își frâmentă creerii cu planuri negre. *Clocote aici totul și numai nemulțumirea e mai mare, decât dorințele ardătoare.*

Dintr'asta s'a hrănir obstrucția. La timpul său privit am venind dinaintea edificiului pompos al dietei deputațiunile, și de căte ori am stat cu ele de vorbă, totdeauna nu s'a tractat de limba de comandă, ci de muncă, pâne și lipsa de drepturi. Pe popor nu-l interesă decât cestiușile în legătură cu bunăstarea său miseria lui.

Să întrebăm pe aceia, cari stau dîlnicie

in contact cu poporul, pe notarul din sat

și pe solgăbiru: ce doresce poporul? Ori

să opriu în drumul de teră pe cel din-

tâișii munitor de câmp și să-l întrebăm de

unele și altele, și el se va plâng: „Dom-

nule, nu-i pâne, nici muncă și nici nu va

fi, până când și biciul om sărac nu va ară-

cuvînt și drepturi.« Poporul și până acum

a fost sărac și părăsit în teră intrîgă. Dér

să-purtă sorrtea, fiindcă credea, că aşa

trebuie să fie. In timpul din urmă însă con-

cepția și lumea vederilor sale s'a transfor-

măt. A înțeles, că tôle pot să fie și altfel,

dîr să ară și el drept așă spune cuvîntul

în îndreptarea lucrurilor. De atunci cu

dor fierbinte își caută drepturile omenesci

și totă speranță în îndreptarea spre mai bine a sortii sale și-o legă de căștigarea acestor drepturi. Il interesă totă afacerile publice, e pretutindeni acolo unde e vorba de rezolvarea afacerilor publice, demonstră, cere, pretinde, cetesea diare, merge în deputații și acoperă cu ființă sa strada și câmpul. Se alătură la ori-ce turburare, la ori-ce acțiune din care speră, ceva nou, ceva necunoscut. Astfel a asistat el și obstrucției, care numai cu ajutorul lui și-a făcut calea triumfator. Astfel a asistat și la alegeri și prin terosismul său neînfrânat a desis luptă în contra puterii... Obstrucția numai de aceea a putut triunfa în parlamentul maghiar, fiindcă dreptul electoral restrins a isolat majoritatea parlamentară de majoritatea poporului.

Poporul și parlamentul.

Ministrul continuând se întrebă, cari sunt cestiușile, cari pun massele în misiune? Răspunsul îl dă *statistica emigrării*. Înainte cu doi ani 100.000 era numărul celor emigrăți; anul trecut era de 150.000, ér anul acesta de 250–300.000. Acolo de unde emigră anual 300.000, indecit e numărul acelora, în al căror suflăt a prins puternice rădăcini nemulțumirea. Un sociolog a calculat, că în Ungaria proletariatul agrar numără 10 milioane suflăt; poporul care se ocupă cu agricultura numără 13 milioane. Astă în sine e însăspăimântător. Dér dîr să mai închiipim, că plata de muncă cu diua nu este în genere mai mare de 1 cor? Luând deci ca basă 200 dîle de muncă, proletariul agrar abia căștigă la an 200 corone, din cari bietul om trebue să se îmbrace, să se hrănească, să plătească chiria locuinței, dările directe, și să-si sustină familia. În raporturile acestea rezidă imboldul, care îndemnă pe oameni a emigră.

Spune apoi *Kristoffy*, că massele poporului nu-și simt de căt miseră și nici idee n'au cum să-și ajute. Parlamentul nu le lumină, presă de asemenea, omenei se sbat numai în chinurile lor, grijiile și gândurile îi încătușeză, miseră deșteptă în ei amărciune nessfirșită. *Parlamentul terii este ales ați de puțini privilegiati*, cari nu-și bat capul cu multimea... Acăstă nemulțumire a aruncat la alegerile din Ianuarie pe popor în brațele opoziției. Miseră economică și socialistul a trecut peste gradele mijlocii și s'a alăturat la ultraism.

Ministrul a vorbit apoi despre *votul universal*. Dintre 20 milioane de locuitori ai Ungariei, abia 1 milion au drept de vot. Nicări în lume nu se acoperă așa de puțin concepte despre națiune politică și popor, ca în Ungaria, unde n'au cădut încă barierile claselor privilegiate. Luptele de la 1848 n'au făcut în ele de căt o apertură, poporul n'a putut să pătrundă încă pe terenul îndreptățirilor politice. De la 1848 și până aqă au crescut trei generații, cari în urma răspândirei culturii, reprezintă dorințe și nisuințe noi. Tote aceste sunt escluse din încăperile parlamentului, unde nu se trăcăză decât de gravanțe de drept public, ca și înainte cu o sută de ani...

Prin votul universal ajung în parlament elemente noi, cari cunosc bine nevoie poporului. Atunci numai reprezentanța poporului va fi în adevăr reprezentanța poporului, ér nouele elemente intrate în parlament vor săpa o nouă alivie pentru nisuințele terii. Fie-care factor își va dobândi cerințele lui legal. Nu va mai flămând nici statul, nici armata, nici poporul. Se va porni pe totă linia o lucrare folositore binecuvîntată, pe care nu o vor turbura convulsuniile parlamentare. Cel ce crede, că se va ajuta situației grave în care se află statul ungarian, dîr să se va aduce o soluție în cestiușile de drept public, acela se înșală amar. Acăstă n'ar fi o soluție finală, nici nu s'ar da terii adevărată liniște. Acăstă liniște va urma numai atunci, dîr să politica noastră facă o întorsătură în calea ei de până acum, ne vom pune în gînd mulțumirea pretențiilor sociale ale păturilor largi ale poporului.

Dintre'asta nu urmăză însă isgonirea de pe teren a dorințelor și aspirațiunilor îndreptățite naționale, căci drepturile naționale sunt vecinice și nimănui nu-i este permis a-le înălța. Vorba e numai, ca în viitor ele să nu mai formeze punct de cionuire și mijloc al convulsuilor parlamentare... Mai fericit vom fi ore pe lângă lumină și glorie, dîr să suntem săraci și rămași? Mai fericit e cersitorul, dîr pe tundă lui se așternă căteva cocarde? Séu mai fericit este acea națiune, care într-o mînă tine lauri, ér în cealaltă băta de cersitor, căutându-și o patrie mai bună?

N'a fost destul, că în jurul bastionului de la 48 și 67 a cădut de-abinele timp de trei-deci de ani flórea clasei mijlocii maghiare? Splendore și gloria națională nu e condiție principală, ci urmarea puterii interne a poporilor. Puterea acăstă trebuie să î-o căștigă mai întâi, — și atunci nu va mai fi necesitate de lupte turburătoare de drept public, căci dreptele pretențiunii ale naționei, prin înțelegerea comună a factorilor constituționali, vor căde ca o pîmă căptă în brațele noastre.

(Va urma.)

Scrisore din București.

(Coresp. part a „Gaz. Trans.“)

— 29 August v.

La marile manevre regale, cari după cum se scie se vor ține la sfîrșitul lunei Septembrie, în ținutul Botoșanilor, M. S. Regele va fi însoțit de principale Ferdinand și principesa Maria, de d-l Cantacuzino primul ministru, și de d-nii miniștri de răsboiu și lucrări publice. Principesa Maria, va defila în fruntea regimentului 4 de roșiori, al cărui colonel-proprietar este.

După manevre, Regele împreună cu suita sa va visita orașele din nordul Moldovei.

Principalele va comanda la aceste manevre o divizie de cavalerie independent, formate din regimentele de roșiori. Principalele moștenitor va sosi dîlele acestei în teră și apoi va pleca în Moldova la manevrele de divizie, cari au loc pe la mijlocul lui Septembrie.

Un lucru remarcabil: Intre alte orașe din nordul Moldovei, Suveranul nostru va visita și orașul Dorohoiu în care n'a fost de 39 ani.

— Astădăi împlinindu-se săptănele de la asasinarea regretei împărătese Elisabeta a Austro-Ungariei, un serviciu divin s'a oficiat la catedrala catolică St. Iosif, de cătră vicarul Baud, în prezența personalului ambasadei austro-ungare a membrilor coloniei, a autorităților etc.

— Noul archiepiscop catolic Monseigneur Raymond Netzhammer, va sosi la 1 Ianuarie, și va oficia la catedrala catolică St. Iosif.

— Dela 1 Ianuarie, și până la 1 Iulie 1905, deci în primul semestrul din anul curent s'au născut în capitală 3933 copii și au murit 3939. Prin urmare mortalitatea între cei 6 susflete natalitatea. Din cauza tuberculozei au murit în același interval 900 de persoane, ér din cauza pneumoniei 740. Copii până la 2 ani au murit 906, ér dela 2–5 ani 398.

— Pe la noi timpul este frumos și călduros. Scările oficiale în privința stării sămănăturiilor din teră anunță următoarele:

Porumburile tărziu s'au uscat cu desăvârșire și sunt tăiate pentru a servi ca nutreț vitelor, ér cele puse mai de timpuriu cari s'au legat înaintea secetei, sunt bunișore, dîr din cauza secetei escesive s'au primit din copt, ér bobul s'a sbârcit. În unele părți porumbul a ajuns la maturitate și culesul lui se va face în curînd. Fânațele din regiunea muntosă s'au cosit, și au dat o cantitate îndestulită, de bună calitate, ér cele de pe

tite aproape de tot. Numărul victimelor nu s'a putut stabili încă exact, dăr se dice că sunt peste 1000 victime. Cutremurul a făcut mari stricării mai ales în Martican. Tote casele s'au prăbușit și 2200 suflate au rămas fără adăpost. În Stefanantoni s'au prăbușit de asemenea tote casele; 100 omeni au fost scoși de sub ruine. In Tripacia au fost omorâți peste 60, în Sangregorio asemenea. Ambele comune sunt o grămadă de ruine. Numărul rănitilor e grozav de mare. Cutremurul a făcut mari stricării și în tînoul Cosenza și în Messina. In momentul cutremurului, tote ceasornicile publice s'au oprit. Regele Italiei a dat 100.000 franci pentru ajutorarea celor nenorociți. Regele a plecat însuși la Calabria. Consiliul de miniștri a decis să voteze 250.000 de lire. S'a deschis o listă de subscripții națională. In Milano încă s'a simțit cutremurul. Infățișarea Vezuvului e însăpîmîntătoare. S'a deschis un mare crater, care varsă lavă în cantități colosale. In Monteleone s'au dărimat între altele 16 edificii istorice. In Villa Altia s'au aflat nu mai puțin de 400 cadavre. In Partella au fost scos 300 cadavre de sub ruine.

Concertul Stefănescu-Millea. Sâmbătă seara d-l Stefănescu, tenorul care a cântat la Sibiu rolul ciobanului în »Moș Ciocârlan«, impreună cu d-l Millea, flautist abs. al conservatorului Praga, vor da un concert la hotel Central. Artiștii noștri vor fi acompaniați la pian de d-l Paul Richter. Detailuri vor urma.

Atentate grecescă. La Stelia de sus, ca și la Gramaticova, scopul urmărit de bandele grecescă este de a masacra persoanele notabile din aceste localități, pentru a răspândi teroarea printre Români și a anihilă astfel orice propagandă românescă în acăstă regiune. Astfel, după masacrarea fraților Celea, căpitanul Acrita, șeful unei bande grecescă, a trimis o scrișore de amenințare notabililor din Gramaticova, pe cari nu i-a putut atrage în cursă somându-i, pentru cea din urmă óră, să renunțe la românism și să imbrățișeze cauza grecescă, spovindu-se episcopului grecesc din Vodena. Etă acăstă scrișore: »Veți inceta de a mai lucra ca Români, voi, Sterie Muktar, Pitu Muști, Adam preotul și ceilalți; de unde nu, nu vă voi dă pace. Adă v'am avut în mână, pe tine și Pitu, și dăca să fi vrut, văsă fi ucis, dăr Dumnezeu vă trimes pe celalt, pe trimisul lui Duma, care vă intors capul. Mi-a fost milă de voi, pentru că socotim pe Români ca pe nisice frați ai noștri și ne dorești lovim. Dăr dăca urmată a lucra ca Români, vă voi ucide pe voi și pe părinții voștri și bunurile vostre ce se găsesc în munte vor fi ale noștri. Adă îți dau vietă tie și lui Petru Muști. De adă înainte lucrați pentru Greci. Duceți-vă la episcop și jurați, că nu veți mai avea nevoie de învățători și de preot român și nuți institutori și preot grec. Că se-mi răspundetă, și dăca nu primesc nici un răspuns în câteva zile, voi sci ce e de făcut cu voi. Spuneți acăstă și celorlalți. Înțelegeti-vă cu Hristea Vasile și cu Saracanii, cari sunt Greci adevărați, și atunci vă voi crede pe cuvînt.«

Cununie. Duminecă s'a celebrat în biserică Sf. Nicolae din Brașov (Schei) cununia domnișorei Leonora Dima cu d-l Dr. Sextil Pușcaru. In loc de anunțuri speciale s'au depus 40 cor. la masa studenților din Brașov. — Sincere felicitări tineriei părechii.

Excursiunea funcționarilor de la căile ferate. Sâmbătă cu trenul accelerat de la 2 p. m. au sosit în Brașov poste 100 de excursioniști, funcționari de ai căilor ferate, cu familiile lor. Ei au rămas peste noapte aici și a două di dimineață s'au dus la Sinaia. Direcțunea C. F. R. i-a transportat gratis de la Predeal păna în Sinaia unde au vizitat și castelul Peleș. Diarul »E-k.« din Clușiu raporteză în cuvinte entuziaste despre primirea bună, ce li-s'a făcut funcționarilor maghiari în România.

Moștenitorul de tron al Serbiei-major. În diua de 8 Septembrie, moștenitorul de tron al Serbiei a fost declarat major, cu care ocasiune regele a adresat poporului o proclamație, în care își exprimă convingerea, că moștenitorul ca administrator al demnității regale în casurile prevăzute de constituție, își va iubi poporul, și va păzi drepturile constituționale și va purta grije de fericirea și progresul lui, ér ca comandanț militar va avea pentru armată aceeași iubire, pe care o are și regele.

Concertul d-lui Malcher. Atragem atenția publicului asupra concertului, pe care d-l profesor de la conservatorul din București îl va da astăzi, 12 Sept., în sala

hotelului nr. 1. Dómna Dr. Steinhart, despre care am anunțat, că și va da concursul la acest concert, a trebuit să se retragă din cauza unei imbolnăviri în familie și va fi înlocuită prin d-șora Hackmüller.

Apărare contra colerei. Ministrul unguresc de interne a invitat municipiile să ia măsuri severe pentru păstrarea curățeniei și să ia toate măsurile necesare, ca nu cumva colera să pătrundă în țără pe la granița nord-estică.

Logodnă. Viorica Pop, și Silvan Coștu — logodnă. (Bistrița — Maier, 3 Septembrie 1905.)

Posta ungă și »Le Courrier Européen«. Intr-unul din numerile sale revista »Le Courrier Européen« și-a exprimat bănuiala, că serviciul postal al Ungariei ar confisca diarele românescă și slave, ce apar în Ungaria, fără să le transmită destinaților. Directorul general al postelor, telegrafelor și telefónelor ungare, d. P. de Szalay, a adresat redacționei revistei franceze o scrișore, în care spune, că acuzația aceasta este absolut neîntemeiată. Confiscarea diarelor și publicațiunilor periodice, ce apar în Ungaria, redigiate în orice limbă — dice Szalay — se face numai pe baza unei hotărîri a tribunalului competent, conform legii de presă, ér diarele și publicațiunile ce apar în strînatate se interdică și sunt enumerate într-o listă, pe care administrația postelor o pună la dispoziția publicului. (D-l Szalay anexeză scriorii sale o asemenea listă). Directorul general al postelor ungare protestând contra »însinuațiunii grave și inuste« susține, că posta ungă face parte din Uniunea postală și membrii acestei uniuni pot mărturisi, că Ungaria a luat totodată parte la mișcările liberale și la progresele continue proprii acestei Asociații a poporilor civilizați.

Redacția răspunde energetic la protestul lui Szalay, reproducând și o scrișore a redactorului responsabil de la »Tribuna«, S. Bocu în care se dice, că numitul diar se trimit regulat, și dăca nu sososce la adresa revistei franceze, cauza trebuie să fie posta maghiară. În sfîrșit — dice »Le C. E.« — dăca examinăm de aproape lista ce a binevoit a ne comunica d-l Szalay, trebuie să ne întrebăm cu drept cuvînt, dăca Ungaria ia parte la mișcările liberale etc? În adevăr 931 jurnale și publicațiuni, ce apar în strînatate, sunt interzise în Ungaria! Mai bine de un sfert (253) sunt românescă, aprópe o treime sunt sérbe și ceva mai multe de o treime germane, restul slovace, italiene, croate, polone, cehe, rutene, rusescă, engleze, americane și turcescă.

Masacrele din Baku. Scirile din Baku sunt sășietore. În timpul spăimântărilor masacre de acolo, sinistru iluminat de teribilele incendii, Armenii își ucideau nevestele și fetele spre a le scăpa de neaudite atrocități ale tătarilor și altor moșamedani, precum și de peirea în flacări. O sută de mii de lucrători lipsiți de lucru și mânații de chinuri fomei, comit orori de nedescris. Între morți sunt și douăsute de persiani. Gróznicele incendii continuă. Intregul oraș e cuprins de fum și flăcări. Păna acum au fost distruse trei puturi de naftă. Trupele s'au încercat să reprime masacrele în câteva puncte și au ucis poste o sută de musulmani, însă mai la urmă au fost biruite și împăcișate. Acecum arde suburbia Cernigorod. Tătarii au impiedecat pe pompieri de a încerca să stingă focul. A urmat de aici o ciocnire cu trupele, 52 de înși au fost uciși și 60 răniți. La Susa au fost de asemenea ciocniri între trupe și turburători. Trupele au tras focuri, 200 înși au fost uciși și răniți.

Revolta din Tokio. »Standard« anunță din Tokio, că massele de popor, iritate, au voit să asedieze alătării ambasada engleză și biserică rusescă. Asupra poliției s'au descărcat glonțe. Consiliul comunal din Tokio a trimis împăratului o adresă, rugându-l să nu ratifice tratatul de pace. Anglia e învinuită, că a făcut presiune asupra bărbătilor de stat japonezi să încheie pacea. — Membrii din ambele camere japoneze s'au prezentat la ministrul președinte Katsura rugându-l să convocă imediat parlamentul. Katsura a răspuns, că nu va convoca parlamentul înainte de a-șe fi ratificat încheierea păcii. Ministrul președinte a apelat la patriotismul redactorilor diarelor, rugându-i să mulcomăse spiritele.

Musica communală va da săptămâna viitoare concerte pe promenada de jos în următoarele zile: Mercuri, Joi și Vineri. Începutul tot-dinea la orele 5 p. m.

Intr-o librărie românească pote afila imediat condiție o fată, care să se priceapă la vîndare și să cunoască limbile: română, germană, și maghiară. Informații se dau la administrația diarului nostru.

Expoziția săsescă de tablouri.

Expoziția societății »Sebastian Hann« s'a deschis Duminecă la casa societății de patinaj din Brașov, fiind de față reprezentanții autorităților și numărătorii membrilor. Expoziția este aranjată cu mult gust, având ca antret o odaie aranjată în stil vechi săsesc. Mobila, brodăriile și vasele au fost cedate spre acest scop de d-na vîdăvă de paroh Türk. În local covore vechi, proprietatea domnei Schobeln și a bibliotecii gimnasiale și mobile cu gust cedate de d-na Frieda Schnell și O. Böhmches. Pretutindinea ramură verdi de brad.

Profesorul de desen Ernst Kühlbrandt, președintele societății »S. Hann« secția Brașov, a deschis expoziția prin o seurtă cuvîntare, mulțumind comitetului și d-lor Böhmches și Miess pentru ostenela depusă în jurul aranjării acestei expoziții, mai departe societății de patinaj pentru cedarea localului. Relevă expoziția ca un eveniment în istoria culturală a poporului săsesc și a Brașovului. O expoziție ca aceasta din operele artiștilor săi încă n'a mai fost aici.

Expoziția este bogată. Cu total au expus 19 artiști 189 de tablouri. Lipsesc din exposanții cari își trimisese la sfîrșitul lunei August tablourile la Sibiu, numele pictorilor Dörschlag, Marlin, Husnagel, Edvi-Illés, în schimb însă vedem alte nume nouă. Coulin a adăugat pe lângă cele cari fusere espuse la Sibiu alte 5, anume 4 portrete și un peisaj (Privire asupra Brașovului). Fleischer are aici o colecție întrîgătoare, Lotte Goldschmidt are două tablouri noi în oleiu, arhitectul O. Goldschmidt are mai multe schițe, Fritz Gutt studiu în oleiu. Mai vedem aici lucrări de E. Honigberger, elev la școala reală, Sepp Hubatsch, Kühbrandt (aquarele). Hans Letz din Sighișoara are 17 numere, Fritz Miess nu mai puțin de 42. Aceleași lucrări pe cari le-am vîdut expuse la Sibiu, le-au expus și la Brașov: Herm. Phleps, Albert Schuller, Fritz Schullerus, E. Tamás și R. Welmann. Betty Schuller și Victor Schunn au aquarele. K. Ziegler are de asemenea numeroase tablouri.

Visitatorilor servesc drept călăuz un catalog ce se poate cumpăra cu prețul de 40 bani. Prelul de intrare este 40 bani. Elevii plătesc jumătate. Bilete permanente 1 coroană.

Expoziția va rămâne deschisă până la 24 l. c.

Atragem atenția amatorilor asupra acestei expoziții, recomandându-le cu căldură visitarea ei.

Literatură.

Fragmente privitore la istoria bisericiei române, de Nicolae Dobrescu. Budapest, Institutul tipografic »Luceafărul«, 1905. Pagini 83. Format 8° mic. Prețul 1 cor. 20 b. (1 leu 50 b.)

Cartea este dedicată d-lui Dr. Constantin Chiricescu, decanul facultății de teologie din București. Autorul are o bură de la ministerul român al cultelor și se ocupă cu cercetări istorice în arhivele din Viena și Budapesta. După cum spune în prefată, d-l Dobrescu a scos acăstă carte pentru a face accesibil publicului unele documente, ér pe de altă parte pentru a da ministeriului dovedă, că lucrăză în direcția, ce îsă hotărît. Cartea are 20 capitole și conține documente prețiose pentru istoria bisericăscă a Românilor atât înainte, cât și după unirea cu Roma. În ultimul capitol autorul publică în extras 12 scriori inedite ale lui Ioan Incențiu Klein (1757 — 1764), completare prețioasă, credem, a lucrării referitoare la acăstă temă a d-lui canonic Dr. Augustin Bunea.

Autorul, după cum anunță tot în prefață, lucrăză la alte două scrieri mari, cari judecând după competență manifestă în »Fragmente« acestea, vor fi salutate cu bucurie de istoricii noștri.

D-l Iorga, vorbind despre lucrarea lui Dobrescu în ultimul număr al »Sătmătorului«, după ce îi face elogii meritate, observă:

„Din cîrtea de astăzi numai două lucruri înnămă plac: prea multele și gravele greșeli de tipar și cutare notă, în care trebuie să se scrie în alt ton despre părintele Bunea. Ce avem noi, cest din România, chiar și teologie, cu înțepătuile și micle reușă, cu efecte însă aș de mari și de nenorociete, pe cari le se schimbă între sine, înăncărți de ură patimă confesională, atâtă dintr-unii și năunii Ardealului?...“

NECROLOG, Subscrișii cu inimă înfrântă de durere vă anunțăm în numele tuturor rudenilor și amicilor încetarea din viață a scumpului și neuitatului nostru frate, cununat și unchiu Ioan Popasu, inginer, întriplat în 8 Septembrie (26 August) a. c. la 5 ore după amiază în al 53-lea an al etății. Rămășitele pămentesc ale scumpului decedat se vor depune spre vecină odihnă Duminecă în 10 Septembrie (28 August) la orele 3 după amiază în cimitirul bisericiei gr. or. rom. din loc.

Caransebeș în 8 Septembrie n. (26 August v.) 1905. Dr. Constantin Popasu frate, Elena Olariu n. Popasu, Emilia Mureșian n. Popasu, Andrei Ghidu, protopop, Dr. Valeriu Olariu, Dr. Sever Mureșian cunună, Constantin T. Ghidu, Lucia și Elvira Olariu, Lucreția și Lucrețiu Mureșian nepot și nepoate.

ULTIME SCIRI.

Budapestă, 12 Septembrie. Nu este esclus, ca hotărîrea Coronei să cadă în favorul programului cabinetului Fejervary. Dăca nu se întemplită acăsta, Fejervary va anunța imediat demisiunea cabinetului.

Budapestă, 11 Septembrie. „Magyar Szó“ pretinde a fi informat din sorginte acreditate, că decisiunea în afacerea crisei va fi precedată de o ultimă încercare. Coalitia va fi somată a se declara, dăca vră se ia cîrma fierii fără limbă de comandă, eliminându-se în schimb votul universal.

Gosidián, 11 Septembrie. Eri la ora 1 s'a prezentat la garda de lângă drumul de fier un cranic de pace japonez c'un standard alb și însotit de 50 soldați. Cranicul a predat ofițerului comandant al gardei rusești o scrișore a lui Oyama adresată lui Linerici, în care Oyama îl salută pe acesta și-i trimite felicitări din incidentul încheierii păcii, rugându-l să trimită un delegat rus pentru a tracta asupra armistițiului. În scopul acesta Oyama a numit pe generalul Fukushima și ca loc de întunire a propus stațunea Sakheca.

Londra, 11 Septembrie. Liniștea s'a restabilit în Tokio. Mii de soldați cu baionetele trase au ocupat orașul. Locuințele ministrilor sunt păzite de patrule de soldați. Telegramele trimise în strînatate sunt sever cenzurate.

Tokio, 11 Septembrie. Turburările continuă. Masse mari de popor, însotite de studenți și intelectuali traversă strădele, purtând făclii aprinse cu cari incendiază clădirile guvernului. Luptele pe străde au luat un caracter adevărat revoluționar. Poporul pretinde refusarea ratificării tratatului de pace și stergerea dărilor. Cea mai mare parte a cetățenilor aproba prima pretensiune.

New-york, 11 Septembrie. Baronul Komura s'a bolnavit grav.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.
Redactor responsabil: Traian H. Pop.

Dr. ST. N. CIURCU.

Viena IX Pelikangasse 10. Telefon nr. 17065.
Cabinet de consultări
cu somitățile medicale și specialiști din Viena.

Stabiliment de hydroterapie

Wällischhof,

stație de tren și postă Brunn-Maria-Enzersdorf, 30 min. de Viena.

Arangément modern

(pe lângă hydroterapie completă, băi electrice, de aer, sóre, massage, electrizare și gimnastică suedă etc.)

Prețuri moderate.

Cu prospecțe și informații mai detaliate stă la dispoziție direcționea și medicul stabilimentului

